

Özel Gereksinimli Çocukların Okula Uyum Sürecine İlişkin Öğretmen Görüşlerinin İncelenmesi

An Analysis of Teacher's Opinions on How Children with Special Needs Adapt To the School

Bedia YILDIRIM

Öz

Bu araştırmanın temel amacı, özel gereksinimli çocukların okula uyum sorunlarının öğretmen görüşlerine göre incelenmesidir. Bu amaçla araştırma kapsamında hafif düzey zihin engelli öğrencilere eğitim vermekte olan öğretmenlerin özel gereksinimli çocukların okula uyum sürecine ilişkin görüşleri incelenmiştir. Araştırmanın çalışma grubu amaçsal örnekleme yöntemi ile belirlenmiş olup, çalışma grubu Aksaray’ da görev yapmakta olan 10 özel eğitim sınıf öğretmeninden oluşmaktadır. Özel gereksinimli çocukların okula uyum sorunlarına ilişkin öğretmen görüşlerinin tespit edilebilmesi amacıyla araştırma yöntemi olarak nitel araştırma yaklaşımlarından fenomenolojik desen kullanılmış olup, verilerinin toplanmasında yarı yapılandırılmış görüşme formu tercih edilmiştir. Araştırmada elde edilen verilerin analizinde nitel araştırmalarda tercih edilen içerik analizi yöntemi kullanılmıştır. Verilerin analizine göre özel gereksinimli çocukların okula uyum sürecinde sıklıkla içe kapanıklık, sınıfa girmek istememe ve ağlama, iletişim kurmada ve etkinliklere katılmada isteksizlik, saldırganlık ve ders akışına zarar veren davranışlar gösterdiği sonucuna ulaşılmıştır. Öğretmenler tarafından okula uyum sürecinde yaşanan bu sorunların nedeni olarak çocuklarda var olan sosyal beceri yetersizlikleri, iletişim becerilerindeki yetersizlikler, aile tutumları ve akran kabulünün etkili olduğu ifade edilmiştir. Bununla birlikte öğretmenler okula uyum sorunu yaşayan çocukların uyum sürecini sağlıklı atlatabilmeleri için ilgi çekici etkinlikler düzenleme, pekiştirici kullanma, koşulsuz kabul ve empati, sosyal içerikli derslerde katılımı sağlama şeklinde uygulama ve etkinliklerin kullanımını tercih ettiklerini belirtmişlerdir. Eğitim öğretim dönemi başlamadan önce çocukların aileler tarafından psikolojik olarak okula hazırlanmasının uyum sürecini kolaylaştıracağı düşünüldüğünden bu konuda ailelere yönelik eğitim seminerlerinin düzenlenmesi önerilmektedir.

Anahtar Kelimeler: Özel gereksinimli çocuk, okula uyum, uyum sorunu, öğretmen görüşü

* Dr., Milli Eğitim Bakanlığı, E-posta: bedia_1299@hotmail.com, Orcid ID: 0000-0002-3167-4038

Abstract

The main purpose of this research is to examine the problems children with special needs encounter during their adaptation to school from the perspectives of teachers. For this purpose, the views of teachers who teach children with mild mental retardation were examined with a focus on the children's adaptation process to school. The sample of the research was determined by the purposive sampling method and consists of 10 special education classroom teachers working in Aksaray. In order to determine the opinions of teachers about the school adjustment problems of children with special needs, phenomenological design was used as a qualitative research method, and a semi-structured interview form was applied for data collection. In the analysis of the data obtained in the research, content analysis method was used, a method used in qualitative research. According to the analysis of the data, during the school adaptation process, children with special needs often exhibit behaviors such as introversion, reluctance to enter the classroom, crying, unwillingness to communicate and participate in activities, aggression and disruption of the lesson. The teachers stated that the reasons for these problems experienced in the school adjustment process are children's poor social and communicative skills, as well as family attitudes and peer acceptance. In addition, the teachers stated that they used practices and activities such as organizing interesting activities, reinforcement, unconditional acceptance, empathy, and ensuring participation in social lessons so that children with school adjustment problems can get through the adaptation process in a healthy way. Since the psychological preparation of children for school by the families before the start of the education period will facilitate the adaptation process, it is recommended that teachers organize educational seminars for families in this regard.

Keywords: Child with special needs, school adjustment, adjustment problems, teacher's opinion

Summary

Introduction

The family environment is the first institution where children receive education, and it is also the surrounding that makes them feel safe. The first time when children are away from the family environment is with the beginning of their school life. This is the most challenging change of environment that is experienced at an early age (Seven, 2011). While this adaptation process can be completed in the first days of school for some children, it can continue in the form of prolonged adaptation problems in some children (Durak, 2011). Many factors can have an impact on school adjustment in children such as relationships with teachers and friends (Önder and Gülay 2010), parental attitudes (Yalçın, 2016), being dependent on the mother (Yalman, 2007), family expectations, family conflicts (Oktay, 2000) and having special needs (Haymes et al., 1994). For this reason, it is important to determine the school adjustment problems of children with special needs, who have more adjustment and social problems compared to their peers. In this respect, it is crucial to examine the opinions and suggestions of teachers, who are important stakeholders in this regard since they are deeply affected by children's adaptation problems to school, and they have a decisive role in solving the problems of the process. Therefore, this research aimed to determine the school adjustment problems of children with special needs according to the opinions of teachers.

Method

The research was carried out by using the phenomenological design, which is one of the qualitative research approaches. The sample of the research was formed by purposive sampling and consists of 10 special education classroom teachers working at Murat Keskin Special Education Primary and Secondary Schools. A semi-structured interview form was developed by the researcher based on the relevant literature, and expert opinion was used. The interview form consists of 4 open-ended questions determined in accordance with personal information and research purpose. In the analysis of the data obtained in the research, the content analysis method was used as in qualitative research.

Results

According to the findings, children with special needs who have adjustment problems often show introversion, reluctance to enter the classroom, crying, unwillingness to communicate and participate in activities, aggression, behaviors that disrupt the course of the lesson. These children also can demand their mother to be with them, or engage in shouting and kicking behaviors. In addition, teachers stated that children with special needs who have adaptation problems exhibited behaviors such as stubbornness, tendency to violence, sleeping, daywetting, not wanting to go to the toilet, and restlessness. Factors that cause adjustment problems stated by teachers are grouped under the headings of child-related factors, teacher-related factors, family-related factors, and socio-cultural factors. As for the causes of the problems experienced in the process of adaptation to school, the teachers focused on children's poor social and communicative skills, family attitudes, and peer acceptance problems. Teachers also stated reasons such as mistrust, teachers' prejudice against disability, family problems, attachment problems, and socio-cultural problems. The teachers involved in the research focused on in-class methods in solving the problems that children face during the adaptation process to school. These methods are as follows: organizing interesting activities, using reinforcement, unconditional acceptance and empathy, ensuring participation in social lessons, making children feel safe, displaying a positive attitude, including children in the lesson by giving responsibility, ignoring children, and making the student popular. According to the suggestions of teachers, family-supported solutions can also be used in the adjustment process of children with special needs, such as cooperation with the parents, gradual separation from the mother, and detailed interviews with the family and the student. When the teachers' suggestions to facilitate the adaptation process of children with special needs to school are examined, it was found that that the teachers focused on giving recommendations to their colleagues. The teachers suggested that families should prepare the children psychologically before the start of the education period, and they should provide the students the necessary information about the school. The teachers also recommended to be calm, patient and understanding, and also to determine the classroom rules together, to involve the family in the process, to know the child well, to give responsibility, and to use games as a tool.

Discussion

When the teachers' views on the behaviors they observed in children with school adjustment problems were evaluated, it was determined that children with special needs often showed introversion, reluctance to enter the classroom, and crying behaviors during the adjustment process. In addition these children wanted to be with their mother, and showed behaviors such as shouting, kicking, stubbornness, tendency to violence, sleeping, daywetting, unwillingness to go to the toilet, and restlessness. Poor social skills of children are cited as the most important reason for these problems by teachers. As a matter of fact, the positive contributions of social skills to the school adjustment process is a factor that is frequently emphasized in the literature (McIntyre, Blacher, & Baker, 2006; Gülay-Ogelman & Erten Sarıkaya, 2013). Apart from this, it was seen that the inadequacies in communication skills are one of the effective factors in the adaptation process of children with special needs. In addition, special education teachers stated family attitudes as one of the factors affecting adjustment problems in children. Another factor mentioned by teachers is peer acceptance. In the literature, it is stated that peer relationships is an important predictor of children's adaptation process (Birch & Ladd, 1997; McIntyre et al., 2006). In addition, it was found that mistrust, teachers' prejudices against disability, family problems, attachment problems, and socio-cultural problems are among the problems of adaptation to school as stated by teachers.

When the methods used by the teachers for the problems faced by the children with special needs in the adaptation process to the school are evaluated, it can be stated that in-class methods come to the fore. In addition, teachers prefer methods such as organizing interesting activities, reinforcement, unconditional acceptance and empathy in order for children to get through the adjustment process in a healthy way. Moreover, family-supported solution proposals can be used in this process like cooperation with parents, gradual separation from the mother, and detailed interviews with the family and the student. Similarly, it is stated that the social-emotional adaptation levels of the children increase if their mothers give the necessary information about their child to the teacher and exchange information with each other as of the beginning of the education process (Kotil, 2010).

In order to facilitate the adaptation process of children with special needs to school, teachers' recommendations focused primarily on suggestions to teachers. Specifically, teachers recommended to be calm, patient and understanding, and this is followed by determining the class rules together and involving the family in the adjustment process. Teachers stated that families should psychologically prepare their children for school and provide them with school-related information, which will contribute to the school adaptation process. The family's support in the process will be beneficial both in reducing the anxiety of children with special needs and in facilitating their adaptation to the process.

In the light of the results obtained from this research, it is suggested to organize informative meetings for the parents of children with special needs before the start of the education process. These meetings should involve discussions about the problems that may be experienced in the process, the duties of the families in order to eliminate these problems, and training to guide families in order to have a healthy adaptation process with their children.

Giriş

Çocukların sağlıklı yetişmeleri, başarılı ve çevrelerine uyumlu bireyler olabilmeleri tüm toplumlar için önem arz etmektedir. Kuşkusuz ki eğitim faaliyetlerinin önemli amaçları arasında da benzer hedefler yer almaktadır. Çocukların ilk eğitim aldıkları kurum olan aile ortamı aynı zamanda onlar için kendilerini güvende hissetmelerini sağlayan ortamı oluşturmaktadır. Bu ortamdan ilk ayrılışları okul hayatlarının başlangıcı ile olmaktadır. Okula başlama küçük yaşlarda yaşanan en zorlu ortam değişikliğidir (Seven, 2011). Kendine ait eşyaları ve aile bireyleri içerisinde kendini rahat ve güvende hissederken (Yalman, 2007) ev ortamından ayrılarak okul ortamına dahil olan çocuklar okulun ilk günleri itibarıyla yeni bir gruba dahil olma, farklı yetişkinlerin yönergelerini yerine getirme, yeni beceriler elde etme ve onlar için oldukça farklı olan bu rutinlere adapte olma durumunda kalmaktadır. Bu dönemde elde edilecek olumlu ve olumsuz deneyimler çocukların ilerleyen yıllarda yaşayabilecekleri olası durumları da şekillendirmektedir (Haymes, Fowler ve Cooper, 1994). Bu nedenle geçiş tecrübeleri, çocuğa ait olumlu çıktılarını artırmak, yeni ortam ve sürece uyum sağlamalarını kolaylaştırmak amacıyla dikkatle yürütülmelidir (Branson ve Bingham, 2009). Geçiş sürecinin başarıyla tamamlanması ebeveyn katılımını, çocuğun yeni ortam için hazır hale getirilmesini ve tüm eğitim paydaşları arası bilgi paylaşımını gerekli kılar (Bruns ve Fowler, 2001). Okula uyumun sağlanması ise çocukların okulu sevme ya da okuldan kaçma davranışları, duygusal deneyimleri, akademik ve sosyal etkinliklere katılımı, akademik hedeflerdeki ilerlemeleri baz alınarak değerlendirilebilir (Betts ve Rotenberg, 2007). Netice itibarıyla kimi çocuklarda uyum sürecinin okula başladıkları ilk günlerde tamamlanabildiği, kimi çocuklarda ise uzayan uyum sorunları ile karşılaşılabilirdiği görülmektedir (Durak, 2011). Bireysel bazda değişebilen bu uyum sorunları hırçınlık, geçimsizlik, okuldan kaçma, çalma, zarar verme, kuralları çiğneme hatta başkaldırma şeklinde kendini gösterebilmektedir (Yörükoğlu, 2010).

Öğretmen ve arkadaş ilişkileri (Önder ve Gülay 2010) anne ve baba tutumları (Yalçın, 2016) anneye aşırı bağımlı olma durumu (Yalman, 2007) aile beklentileri, aile içi geçimsizlikler (Oktay, 2000) özel gereksinime sahip olma (Haymes vd., 1994) gibi pek çok faktör çocuklarda okula uyum üzerinde etkili olabilmektedir. Bu nedenle özellikle akranlarına göre uyum ve sosyal sorunları fazla olan özel gereksinimli çocukların okula uyum sorunlarının tespit edilmesi, bu hususta önemli bir paydaş olan, çocukların okula uyum sorunlarından derinden etkilenen, aynı zamanda sürece ait sorunların çözümünde belirleyici rolleri olan öğretmenlerin konu hakkındaki görüş ve önerilerinin incelenmesi önem arz etmektedir.

Mevcut çalışmalar incelendiğinde çalışmaların okul öncesi dönem (Gülay, 2011, Gülay-Olegman ve Sarıkaya – Erten, 2013) ve normal gelişim gösteren çocuklar üzerine (Canbulat, 2016; Çeliktürk, 2011; Gündüz ve Özarslan, 2017) ağırlık kazandığı görülmektedir. Ayrıca ilgili araştırmaların akran ilişkileri (Işıklıoğlu – Erdoğan ve Şimşek, 2014; Yoleri, 2014) mizaç (Yoleri, 2014), cinsiyet (Birch ve Ladd, 1997) faktörlerinin ağırlık kazandığı görülmektedir. Uluslararası literatür incelendiğinde özel gereksinim ve okula uyum sorunlarını bir arada inceleyen çalışmaların (Haymes vd., 1994; McIntyre, Blacher ve Baker; 2006) var olduğu görülürken Türkiye’de özel gereksinimli çocukların okula uyum sorunlarını irdeleyen sınırlı sayıda çalışma (Aksoy, 2018; Bakkaloğlu ve Sucuoğlu, 2018)

tespit edilmiştir. Özellikle akranlarına göre uyum ve sosyal sorunları fazla olan özel gereksinimli çocukların okula uyum sorunlarının tespit edilmesi, sorunların olabildiğince azaltılarak eğitim olanaklarından yararlanma imkanlarının artırılması, alan çalışanlarının görüş ve önerilerinin yeni başlayan öğretmenlere yol gösterici olabilmesi, çalışmanın mevcut literatüre katkı sağlaması adına sürece ait sorunların çözümünde öğretmenler görüş ve önerilerinin tespit edilmesi önem arz etmektedir. Bu nedenle araştırma kapsamında özel gereksinimli çocukların okula uyum sorunlarının, öğretmen görüşlerine göre belirlenmesi amaçlanmıştır. Belirlenen amaç doğrultusunda aşağıdaki sorulara cevap aranmıştır:

1. Öğretmenlerin uyum sorunu yaşayan özel gereksinimli çocuklarda gözlemledikleri davranışlara ilişkin görüşleri nelerdir?
2. Öğretmenlerin özel gereksinimli çocukların yaşadığı uyum sorunlarının nedenlerine ilişkin görüşleri nelerdir?
3. Öğretmenlerin özel gereksinimli çocukların okula uyum sürecinde karşılaştıkları sorunlara yönelik çözüm önerileri nelerdir?
4. Öğretmenlerin özel gereksinimli çocukların okula uyum sürecini kolaylaştırmak adına (ailelere ve eğitim çalışanlarına) önerileri nelerdir?

Yöntem

Araştırma Modeli

Araştırma; insanların aynı olayların belirli yönünü yorumlama, anlama, kavramsallaştırmada kullandıkları farklı yolları ortaya koymayı sağlayan (Çepni, 2007) nitel araştırma yaklaşımlarından fenomenolojik desenden yararlanılarak gerçekleştirilmiştir. Fenomenoloji bildiğimiz ancak ayrıntılı olarak fikir yürütemeyeceğimiz durumlarda araştırma imkanı sağlayan (Yıldırım ve Şimşek, 2016) bireylerin algılarını tüm açıklığı ile ortaya koyabilen bir desendir (Creswell, 2013).

Çalışma Grubu

Araştırma Aksaray'da görev yapan özel eğitim sınıf öğretmenleri ile gerçekleştirilmiştir. Örneklem oluşturulurken Aksaray'da görev yapıyor olmak, özel eğitim sınıf öğretmenliği mezunu olmak ve çalışmaya gönüllük esasına göre katılım şartları aranmıştır. Ayrıca örneklem seçiminde önemli bilgilerin var olabileceği ve varsayılan durumların ayrıntılı olarak irdelenmesi amacıyla belli kriterlere sahip olan kişilerin örnekleme dahil edilmesi (Büyüköztürk, Kılıç - Çakmak, Akgün, Karadeniz ve Demirel, 2016) olarak tanımlanabilen amaçsal örnekleme yolu tercih edilmiştir. Bu bağlamda araştırmanın çalışma grubunu Aksaray Murat Keskin Özel Eğitim İlk ve Ortaokulunda görev yapmakta olan 10 özel eğitim sınıf öğretmeni oluşturmaktadır. Tablo 1' de çalışma grubunu oluşturan öğretmenlere ait demografik bilgilere yer verilmiştir.

Tablo 1: *Katılımcıların Demografik Özellikleri*

Katılımcı Kodu	Cinsiyet	Yaş	Eğitim Durumu	Mezuniyet Alanı	Mesleki Deneyim
Ö1	Erkek	27	Lisans	Özel Eğitim	4yıl
Ö2	Erkek	26	Lisans	Özel Eğitim	4yıl
Ö3	Kadın	31	Lisans	Özel Eğitim	2yıl
Ö4	Kadın	33	Lisans	Özel Eğitim	3yıl
Ö5	Erkek	37	Lisans	Özel Eğitim	12yıl
Ö6	Kadın	35	Lisans	Özel Eğitim	9yıl
Ö7	Kadın	25	Lisans	Özel Eğitim	1yıl
Ö8	Kadın	38	Lisans	Özel Eğitim	16yıl
Ö9	Kadın	37	Lisans	Özel Eğitim	15yıl
Ö10	Erkek	42	Yüksek Lisans	Özel Eğitim	20yıl

Tablo 1’de görüldüğü üzere çalışmaya toplam 10 öğretmen katılmıştır. Çalışmaya katılan öğretmenlerin 4’ü erkek, 6’sı kadındır. Öğretmenlerin yaş dağılımına bakıldığında 25 yaş ve üzeri öğretmen sayısının 3, 30 yaş ve üzeri 6, 40 yaş ve üzeri öğretmen sayısının 1 olduğu görülmektedir. Öğretmenlerin biri hariç diğerleri lisans mezunu olup, tamamı özel eğitim mezunudur. Çalışmaya katılan öğretmenlerin en düşük 1 yıl en yüksek 20 yıl mesleki deneyime sahip olduğu görülmektedir.

Veri Toplama Aracı

Araştırma kapsamında; ilgili literatür taranması yapılarak araştırmacı tarafından geliştirilen ve uzman görüşü alınan yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılmıştır. Görüşme formunun hazırlanması aşamasında 3 özel eğitim sınıf öğretmeni ile ön uygulama yapılmıştır. Ayrıca görüşme formunun kapsam ve geçerliliğinin sağlanması amacıyla 3 alan uzmanının görüşü alınmış ve görüşme formu uygulamaya hazır hale getirilmiştir. Görüşme formu çalışma grubunu oluşturan öğretmenlerin görüş ve önerilerini açıkça dile getirmelerini amaçlayan açık uçlu 4 sorudan oluşmaktadır.

Verilerin Analizi

Araştırmada elde edilen verilerin analizinde nitel araştırmalarda kullanılan içerik analizi yöntemi kullanılmıştır. İçerik analizi Yıldırım ve Şimşek (2016)’ın belirttiği plan dahilinde verilerin kodlanması, temaların tespit edilmesi, verilerin kod ve temalara uygun olacak şekilde düzenlenmesi, bulguların yorumlanması sırası ile gerçekleştirilmiştir. Görüşmelerden elde edilen veriler öncelikli olarak MS Office programı ile bilgisayar ortamına aktarılmış, çoklu okumalar sonrası kodlar oluşturulmuştur. Analiz işlemleri sırasında ele edilen kodlar bir araya getirilerek ortak yönleri tespit edilip temalar ortaya çıkarılmıştır. Ortaya çıkan temalar ve kodlar birbirleriyle ilişkili biçimde açıklanarak yorumlanmış ve sonuçlara ulaşılmıştır.

Geçerlik ve Güvenirlik

Araştırma kapsamında öncelikli olarak nitel araştırma yöntemlerinde başvurulan geçerlik ve güvenilirlik yöntemleri olarak katılımcı teyidi ve uzman incelenmesi kullanılmıştır. Bu bağlamda veri toplama işlemi sonrası katılımcılara toplanan veriler özetlenmiş, bunların doğruluğuna ilişkin görüşleri alınmış ayrıca eklemek istedikleri hususları ekleme fırsatı sunulmuştur.

Verilerin kod listesi araştırmacı tarafından oluşturulmuş, kodlama işlemleri uzman görüşü ile desteklenmiştir. Araştırma kapsamında güvenilirliği artırma adına öğretmenlerden alınan yanıtlar araştırmacı ve alan uzmanı tarafından incelenerek görüş birliği olan maddeler ve görüş ayrılığı olan maddeler tespit edilmiş, Miles & Huberman' ın (1994) Güvenirlik = Görüş birliği / (Görüş birliği+ Görüş ayrılığı) x 100 formülü kullanılarak güvenilirlik %92 olarak hesaplanmıştır.

Ayrıca görüşmelerdeki veri kaybını azaltmak amacıyla verilerin sorulan sorularla bağdaşması sağlanmış, çalışmanın amaç, yöntem, çalışma grubu, verilerin toplanması ve analizi, bulgular bölümleri ayrıntılı olarak açıklanmaya çalışılmıştır.

Etik Tedbirler

Araştırma sürecinde etik dışı herhangi bir durumla karşılaşmamak için gerekli tüm etik süreçler takip edilmiştir. Bu kapsamda araştırma ile ilgili yasal izinler alınmıştır. Araştırma için Aksaray Üniversitesi İnsan Araştırmaları Etik Kurulu'ndan 26.08.2021 tarih ve 2021/06-15 protokol numaralı etik kurul onayı alınmıştır. İlaveten araştırma kapsamında yer alan katılımcılar araştırmanın amacı, çalışma planı, nihai hedefler hususunda bilgilendirilmiş, gönüllü katılımcı olduklarına dair katılım kabul formunu doldurmaları istenmiştir. Kullanılan veri toplama aracının hazırlanması ve verilerin analizi esnasında uzman görüşüne başvurulmuştur. Araştırma çerçevesinde katılımcılara ait isim ve özel bilgilere yer verilmemiş, elde edilen bilgiler kod isimler kullanılarak verilmiştir. Bu doğrultuda katılımcılar Ö1-Ö2-Ö3.....Ö10 şeklinde kodlar ile ifade edilmiştir. Çalışma kapsamında güvenilirliği artırmak amacıyla katılımcı görüşlerinden doğrudan alıntılara da yer verilmiştir.

Bulgular

Bu başlık altında elde edilen bulgular alt problemlere uygun olarak sunulmuştur.

Öğretmenlerin uyum sorunu yaşayan özel gereksinimli çocuklarda gözlemledikleri davranışlara ilişkin bulgular

Tablo 2: Öğretmenlerin uyum sorunu yaşayan özel gereksinimli çocuklarda gözlemledikleri davranışlara ilişkin görüşleri

Tema	Alt Tema	Katılımcılar	f
Uyum sorunu yaşayan özel gereksinimli çocuklarda gözlemlenen davranışlar	İçe kapanıklık	Ö1, Ö2, Ö3, Ö5, Ö8, Ö9, Ö10	7
	Sınıfa girmek istememe	Ö5, Ö6, Ö7, Ö8	4
	Ağlama	Ö5, Ö6, Ö7, Ö8	4
	İletişim kurmada isteksizlik	Ö4, Ö6, Ö7, Ö9	4
	Etkinliklere katılmakta isteksizlik	Ö1, Ö4, Ö8, Ö10	4
	Saldırganlık	Ö2, Ö3	2
	Ders akışına engel olan davranışlar	Ö1, Ö2	2
	Anneyi yanında isteme	Ö4, Ö6	2
	Bağırma, tepinme	Ö6, Ö7	2
	İnatlaşma	Ö8	1
	Şiddet eğilimi	Ö9	1
	Uyuma	Ö6	1
	Alt ıslatma	Ö1	1
	Tuvalete gitmek istememe	Ö6	1
	Huzursuzluk	Ö1	1

Tablo 2’ de görüldüğü gibi uyum sorunu yaşayan özel gereksinimli çocukların sıklıkla içe kapanıklık, sınıfa girmek istememe, ağlama iletişim kurmada isteksizlik, etkinliklere katılmada isteksizlik, saldırganlık, ders akışına zarar veren davranışlar, anneyi yanında isteme, bağırma ve tepinme davranışları gösterdiği anlaşılmaktadır. Bunun dışında inatlaşma, şiddet eğilimi, uyuma, alt ıslatma, tuvalete gitmek istememe, huzursuzluk da uyum sorunu yaşayan özel gereksinimli çocuklarda görülen davranışlar olarak belirtilmiştir. Bu konuda özel eğitim öğretmenleri şu görüşleri dile getirmiştir:

“Saldırganlık, dersin akışına engel olan davranışlar, içine kapanıklık” (Ö2)

“ İletişime girmekten kaçınma, etkinliklere katılmak istememe, aileden birini anneyi özellikle yanında isteme” (Ö4)

“Ağlama, sınıfa girmek istememe, bağırma ve tepinme, derste uyuma, sorulan sorulara cevap vermek istememe, anne ile birlikte ders işlemek isteme benim en çok karşılaştığım uyum sorunları” (Ö6)

Öğretmenlerin özel gereksinimli çocukların yaşadığı uyum sorunlarının nedenlerine yönelik görüşlerine ilişkin bulgular

Tablo 3: Öğretmenlerin özel gereksinimli çocukların yaşadığı uyum sorunlarının nedenlerine ilişkin görüşleri

Tema	Alt Tema	Katılımcılar	f
Uyum Sorunlarının Nedenleri	Çocuk kaynaklı faktörler:		
	Sosyal beceri yetersizliği	Ö4, Ö5, Ö7, Ö9	4
	İletişim becerileri yet.	Ö6, Ö8, Ö10	3
	Güvensizlik	Ö6	1
	Öğretmen kaynaklı faktörler:		
	Engele karşı oluşan önyargı	Ö1	1
	Aile kaynaklı faktörler:		
	Aile tutumları	Ö7, Ö8, Ö9	3
	Ailevi sorunlar	Ö2	1
	Bağlanma sorunu	Ö6	1
	Sosyo kültürel faktörler:		
	Sosyo kültürel farklılıklar	Ö9	1
	Akran kabul sorunları	Ö1, Ö2, Ö6	3

Tablo 3 incelendiğinde; öğretmenler tarafından belirtilen uyum sorununa neden olan faktörlerin çocuk kaynaklı faktörler, öğretmen kaynaklı faktörler, aile kaynaklı faktörler, sosyo kültürel faktörler başlıkları altında toplandığı görülmektedir. Öğretmenlerin özel gereksinimli çocukların okula uyum sürecinde yaşanan sorunların nedenlerine yönelik görüşlerinin çocuklarda var olan sosyal beceri yetersizlikleri, iletişim becerilerindeki yetersizlikler, aile tutumları, akran kabul sorunları üzerinde yoğunlaştığı görülmektedir. Ayrıca güvensizlik, öğretmenlerde engele karşı var olan önyargı, ailevi sorunlar, bağlanma sorunu, sosyo kültürel sorunlar da öğretmenler tarafından belirtilen nedenler arasında yer almaktadır. Aşağıda öğretmen görüşlerinden alınan kesitlere yer verilmiştir.

“Bulunduğu sınıfın arkadaş ortamına girememe, aile içerisinde yaşanan sorunlar travmalar, çocuğun okul ortamına uyum sağlamasına da engel olabiliyor” (Ö2)

“Çevre ile iletişiminin zayıf olması, ebeveynlerin tutumları, bunu çeşitlendirebiliriz aşırı koruyucu aile tutumları da çocuklarda uyum sorunu yaşanmasına sebep olabiliyor, ihmalkar ebeveyn tutumları da.”(Ö8)

“Özellikle dil ve konuşma güçlükleri, çocuk kendini ifade edemiyorsa uyum sorunu yaşıyor, iletişim sorunları kesinlikle uyum sorunlarına da sebep oluyor” (Ö10)

Öğretmenlerin özel gereksinimli çocukların okula uyum sürecinde karşılaştıkları sorunlara yönelik çözüm önerilerine ilişkin bulgular

Tablo 4: Öğretmenlerin özel gereksinimli çocukların okula uyum sürecinde karşılaştıkları sorunlara yönelik çözüm önerileri

Tema	Alt Tema	Katılımcılar	f
Öğretmenlerin özel gereksinimli çocukların uyum sürecinde kullandığı yöntemler	Sınıf içi çözüm yolları:		
	İlgi çekici etkinlikler düzenleme	Ö4, Ö5, Ö6, Ö10	4
	Pekiştireç kullanma	Ö7, Ö8	2
	Koşulsuz kabul ve empati	Ö8, Ö9	2
	Sosyal içerikli derslerde katılımı sağlama	Ö3	1
	Güvende hissettirme	Ö6	1
	Olumlu tutum sergileme	Ö6	1
	Sorumluluk vererek derse dahil etme	Ö10	1
	Görmezden gelme	Ö6, Ö9	2
	Popüler hale getirme	Ö2	1
	Aile destekli çözüm yolları:		
	Veli ile işbirliği	Ö7, Ö8	2
	Anneden kademeli ayrılma	Ö5	1
	Ayrıntılı görüşme	Ö9	1

Tablo 4’ te görüldüğü gibi araştırma kapsamında yer alan öğretmenlerin çocukların okula uyum sürecinde karşılaştıkları sorunların çözümünde kullandıkları yöntemlerin sınıf içi yöntemler üzerinde yoğunlaştığı; öğretmenlerin uyum sorunu yaşayan çocuklarda süreci sağlıklı atlatabilme adına ilgi çekici etkinlikler düzenleme, pekiştireç kullanma, koşulsuz kabul ve empati, sosyal içerikli derslerde katılımı sağlama, güvende hissettirme, olumlu tutum sergileme, sorumluluk vererek derse dahil etme, görmezden gelme, öğrenciyi popüler hale getirme yöntemlerini tercih ettikleri bulgusuna ulaşılmıştır. Ayrıca aile destekli çözüm önerilerinin de süreçte kullanılabilmesi, veli ile işbirliği, anneden kademeli ayrılma, aile ile öğrenci hakkında ayrıntılı görüşmenin özel gereksinimli çocukların uyum sürecinde tercih edilebilecek yöntemler arasında yer aldığı belirtilebilir.

Aşağıda öğretmen görüşlerinden alınan kesitlere yer verilmiştir.

“Yapmaktan keyif aldığı, tüm dikkatini üzerinde yoğunlaştırabileceği aynı zamanda sınıftaki diğer öğrencilerle de kaynaşabileceği etkinlikler planlarım, kendini güvende hissetmesi önemli, bunu hissettirecek yaklaşımlarda bulunurum” (Ö4)

“Öncelikle pekiştireci belirlemek, çocuğun özelliğine göre, onu motive edecek etkili bir pekiştireç belirlemek, veli ile işbirliği içerisinde olmak, onunla aynı yönde ve kararlılıkta hareket etmek, uyum sorunu ortadan kalkana kadar her doğru davranışı abartılı pekiştirmek benim süreci kolay atlattırıcı yardımcı olan unsurlar” (Ö7)

“Koşulsuz kabul ve empati öncelikli olarak, sonra çocuğu tanıma, bunun için aileden ayrıntılı bilgi alma ve dersler esnasında sorunlu davranışları görmezden gelme diyebilirim” (Ö9)

Öğretmenlerin çocukların okula uyum sürecini kolaylaştırıcı önerilerine ilişkin bulgular

Tablo 5: Öğretmenlerin çocukların okula uyum sürecini kolaylaştırıcı önerileri

Tema	Alt Tema	Katılımcılar	f
Uyum sürecine yönelik öneriler	Ailelere yönelik öneriler:		
	Öğrenciyi okula hazırlamak	Ö1, Ö5	2
	Öğretmenlere yönelik öneriler:		
	Sakin sabırlı ve anlayışlı olmak	Ö1, Ö5, Ö6, Ö7, Ö8, Ö9	6
	Sınıf kurallarını beraber belirlemek	Ö8, Ö9	2
	Aileyi sürece dahil etmek	Ö2, Ö8	2
	Çocuğu iyi tanımak	Ö9, Ö10	2
	Sorumluluk vermek	Ö4, Ö10	2
	Oyunu araç olarak kullanmak	Ö3, Ö10	2
	Etkili pekiştirici kullanımı	Ö7	1
Empati yapmak	Ö8	1	
Meslektaşlar ile işbirliği yapmak	Ö1	1	

Tablo 5' te görüldüğü gibi öğretmenlerin özel gereksinimli çocukların okula uyum sürecini kolaylaştırıcı tavsiyelerinin meslektaşlarına verilecek öneriler üzerinde yoğunlaştığı, ailelere verilecek önerilerin sınırlı kaldığı bulgusuna ulaşılmıştır. Ayrıca tabloda görülmektedir ki öğretmenler eğitim öğretim dönemi başlamadan önce çocukların aileler tarafından psikolojik olarak hazırlanmasının, okul ile gerekli belli başlı bilgilerin aileler tarafından öğrencilere kazandırılmasının yararlı olacağını belirtmiştir. Öğretmenlerin okula uyum sürecini kolaylaştırıcı önerilerinin öğretmenlerin dikkat etmesi gereken hususlar üzerinde yoğunlaştığı görülürken bu öneriler içerisinde en çok üzerinde durulan temanın sakin, sabırlı ve anlayışlı olmak olduğu, bunu sınıf kurallarını beraber belirlemek, aileyi sürece dahil etmek, çocuğu iyi tanımak, sorumluluk vermek, oyunu araç olarak kullanmak temalarının takip ettiği görülmektedir. Aşağıda katılımcı görüşlerinden alınan kesitlere yer verilmiştir.

“Çocuk ailesi tarafından önceden bilgilendirilmeli, hazırlanmalı, okulla ilgili bilgiler kaçta gelecek kaçta gidecek nasıl gelecek vs öğrenciyi anlatılmalı, sınıf içerisinde öğretmen sabırlı anlayışlı olmalı, uyum sorunları okul içerisine de taşabiliyor, bu anlamda tüm okul içerisinde meslektaşlar işbirliği yapmalı ve sınıf öğretmeni ile ortak hareket etmeli, benim aile ve öğretmenlere tavsiyem bu şekilde” (Ö1)

“ Özellikle oyunların uyum sürecini kolaylaştırdığını düşünüyorum, hem çocukların okula karşı ön yargıları yok oluyor hem ben oyun esnasında onları daha iyi tanıyorum. Eğitimci arkadaşlara da uyum sürecini oyun ağırlıklı geçirmelerini tavsiye edebilirim” (Ö3)

“ Sakin ve anlayışlı olmalıyız, aile ile işbirliği içerisinde hareket etmek önemli, sınıf kuralları da uyum sürecinde huzlandırıcı olabiliyor, ancak kurallarını öğrenci ve öğretmenin beraber belirlemesini önerebilirim” (Ö8)

Tartışma Sonuç ve Öneriler

Okula yeni başlayan çocuklar rutinleri dahilinde olan aile ortamından ayrılmak, çevrelerine yeni katılan yetişkinlerin yönergelerine uygun hareket etmek, girdikleri yeni ortama adapte olmak (Haymes vd., 1994) okul ortamı ve sınıf gibi farklı bir fiziksel çevreyi özümsemek, akran

kabulünü gerçekleştirmek ve akademik kazanımlar elde etmek gibi pek çok hedef davranışı yerine getirmek durumunda kalmaktadır (Ladd, 1990). Kimi çocuklar süreci daha kolay atlatabilirken kimi çocukların ise uyum sürecinin uzun sürmesi ve sürece dair sorunlar araştırma konusu olmuştur (Salıcı – Ahioğlu, 2006; Welsch ve Zimmer, 2008). Nitekim zihinsel yetersizliği olan çocukların normal gelişime sahip akranlarına göre okula uyumlarının daha güç olduğu, sahip oldukları beceriler ve davranışlar ile okul uyumlarının ilişkili olduğu belirtilmektedir (McIntyre vd., 2006). Bu bağlamda araştırma kapsamında özel gereksinimli çocukların okula uyum sorunları, nedenleri ve çözüm yollarının sorunların çözümünde belirleyici rolleri bulunan öğretmen görüşleri baz alınarak belirlenmesi amaçlanmıştır. Belirlenen amaç doğrultusunda öncelikli olarak öğretmenlerin uyum sorunu yaşayan çocuklarda gözlemledikleri davranışlara ilişkin görüşleri değerlendirilmiş, özel gereksinimli çocukların uyum sürecinde sıklıkla içe kapanıklık, sınıfa girmek istememe ve ağlama davranışları gözlemlendiği tespit edilmiştir. Oktay ve Polat-Unutkan (2005) tarafından yapılan çalışmada benzer şekilde okula ilk başlayan çocuklarda okula gitmek istememe ve ağlama gibi güvensizlik temelli davranışların sıklıkla gözlemlendiği bulgusuna ulaşılmıştır. Bunun dışında özel gereksinimli çocukların uyum sürecinde iletişim kurmada isteksizlik, etkinliklere katılmada isteksizlik, saldırganlık ve ders akışına zarar veren davranışlar sergilediği sonucuna ulaşılmıştır. İlk ve en doğal ortamı olan evinden ayrılıp yabancı olduğu bir ortama girmek ve sürekli yanında olan annesini gün içerisinde uzun süre göremeyeceğini bilmekte çocukları korkutan ve okula uyumunu zorlaştıran nedenler olarak ifade edilmektedir (Yalman, 2007). Nitekim bu araştırma sonucunda da anneyi yanında isteme davranışının uyum sorunu yaşayan özel gereksinimli çocuklarda gözlemlenen davranışlar arasında yer aldığı tespit edilmiştir. Bunun dışında bağırma ve tepinme, inatlaşma, şiddet eğilimi, uyuma, alt ıslatma, tualete gitmek istememe, huzursuzluk uyum sorunu yaşayan özel gereksinimli çocuklarda görülen diğer davranışlar olarak belirlenmiştir.

Özel gereksinimli çocukların yaşadığı uyum sorunlarının nedenleri çocuk kaynaklı faktörler, öğretmen kaynaklı faktörler, aile kaynaklı faktörler ve sosyo kültürel faktörler başlıkları altında toplanabilir. Öğretmenlerin özel gereksinimli çocukların okula uyum sürecinde yaşanan sorunların nedenlerine yönelik görüşleri incelendiğinde çocuklarda var olan sosyal beceri yetersizliklerinin uyum sorununa sebep olan önemli bir etmen olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Nitekim sosyal becerilerin okula uyum sürecine olumlu katkıları alanyazında da üzerinde sıklıkla durulan faktörler olarak belirtilmektedir (McIntyre vd., 2006; Gülay-Ogelman ve Erten Sarıkaya, 2013). Bunun dışında araştırma kapsamında iletişim becerilerindeki yetersizliklerin özel gereksinimli çocukların uyum sürecinde etkili olduğu görülmüştür. Nitekim alan yazında da çocuğun ailesi ile olan iletişiminin (Cowan ve Cowan, 2014) öğretmen ve çocuk iletişiminin (Birch ve Ladd, 1997) uyum sürecinde kolaylaştırıcı etkileri olduğu sonucuna ulaşan çalışmalar mevcuttur. Araştırma kapsamında özel eğitim öğretmenleri aile tutumlarını çocuklarda uyum sorunları üzerinde etkili faktörlerden biri olarak belirtmişlerdir. Alanyazında da ebeveyn tutumlarının çocukların okula uyum sürecine etki eden önemli bir unsur olduğu ifade edilmektedir (Önder ve Gülay, 2010; Zupancic ve Kavcic, 2011; Altay, 2012; Ogelman vd, 2013; Başaran vd, 2014; Yalçın, 2016; Altınkaynak – Özen ve Akman, 2019). Özel gereksinimli çocukların okula uyum süreci üzerinde etkili olduğu düşünülen bir diğer faktöründe akran kabulü ve bu bağlamda yaşanan sorunlar olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Alanyazında

da akran ilişkilerinin çocukların uyum süreci üzerinde etkili olan önemli bir yordayıcı olduğu belirtilmektedir (Birch ve Ladd, 1997; McIntyre vd., 2006). İlaveten güvensizlik, öğretmenlerde engele karşı var olan önyargı, ailevi sorunlar, bağlanma sorunu, sosyo kültürel sorunların da öğretmenler tarafından belirtilen okula uyum sorunları arasında yer aldığı sonucuna ulaşılmıştır.

Öğretmenlerin özel gereksinimli çocukların okula uyum sürecinde karşılaştıkları sorunlara yönelik kullandıkları yöntemler değerlendirildiğinde sınıf içi yöntemlerin ön plana çıktığı ifade edilebilir. Bunun yanı sıra öğretmenlerin uyum sorunu yaşayan çocuklarda süreci sağlıklı atlatabilme adına ilgi çekici etkinlikler düzenleme, pekiştireç kullanma, koşulsuz kabul ve empati, sosyal içerikli derslerde katılımı sağlama, güvende hissettirme, olumlu tutum sergileme, sorumluluk vererek derse dahil etme, görmezden gelme, öğrenciyi popüler hale getirme yöntemlerini tercih ettikleri bulgusuna ulaşılmıştır. Benzer şekilde Bağçeli Karaman vd., (2018) tarafından yapılan çalışma kapsamında öğretmenlerin çocukların güvenini kazanma, ilgi alanları çerçevesinde etkinlikler tasarlama ve oyun aracılığı ile uyum sürecini hızlandırmaya çalıştıkları bulgusuna ulaşılmıştır. Ayrıca aile destekli çözüm önerilerinin de süreçte kullanılabileceği, veli ile işbirliği, anneden kademeli ayrılma, aile ile öğrenci hakkında ayrıntılı görüşmenin özel gereksinimli çocukların uyum sürecinde tercih edilebilecek yöntemler arasında yer aldığı belirtilebilir. Eğitim öğretim sürecinin başlangıcı itibariyle çocuğu hakkında gerekli bilgileri öğretmene veren, karşılıklı bilgi alışverişinde bulunan annelerin çocuklarının sosyal duygusal uyum düzeylerinin daha yüksek olduğu ifade edilmektedir (Kotil, 2010).

Özel gereksinimli çocukların okula uyum sürecini kolaylaştırmak adına öğretmenlerin öncelikli olarak eğitim çalışanlarına önerileri olduğu tespit edilen araştırma kapsamında öğretmenler tarafından en çok vurgulanan tavsiyenin sakin, sabırlı ve anlayışlı olmak olduğu, bunu sınıf kurallarını beraber belirlemek, aileyi sürece dahil etmek, çocuğu iyi tanımak, sorumluluk vermek, oyunu araç olarak kullanmak maddelerinin takip ettiği görülmektedir. Nitekim Başaran, Gökmen, Akdağ (2014) tarafından yapılan çalışmada benzer şekilde öğretmenlerin çocukların okula uyum sürecini kolaylaştırmak adına sınıfın fiziksel ortamını eğlenceli hale getirmeye çalıştıkları bulgusuna ulaşılmıştır. Bir diğer çalışmada ise okula başlamadan önce çocuğuyla okulu hakkında konuşan, bu konuda onu bilgilendiren, annelerin çocuklarının sosyal duygusal uyum düzeylerinin daha yüksek olduğu tespit edilmiştir (Kotil, 2010). Bu açıdan değerlendirildiğinde ailelerin çocuklarını okula psikolojik olarak hazırlamasının, okul ile ilgili bilgilerin çocuklara kazandırılmasının okula uyum sürecine katkı sağlayacağı, süreçte aile desteğinin hem özel gereksinimli çocukların kaygılarının azaltılması hem de sürece uyum sağlamalarını kolaylaştırması adına yararlı olacağı belirtilmiştir.

Araştırmadan elde edilen sonuçlar ışığında eğitim öğretim süreci başlamadan önce özel gereksinimli çocukların ebeveynlerine yönelik bilgilendirme toplantıları yapılabilir. Bu toplantılarda okul rehberlik servisleri tarafından süreçte yaşanabilecek sorunlar, bu sorunların ortadan kaldırılması ya da azaltılması adına ailelere düşen görevler, çocukları ile birlikte sağlıklı bir uyum süreci geçirmeleri adına onlara yol gösterici eğitim seminerleri verilebilir. Özel gereksinimli çocuklarda uyum süreci başlığı altında süreci kolaylaştıran öneri ve etkinliklere yer veren kitapçıklar hazırlanabilir. Öğretmenlere yönelik hizmetiçi eğitim faaliyetleri düzenlenerek; özel eğitimde uyum sürecinin sağlıklı ilerlemesi adına etkinlik ve oyun temelli uyum haftası programlarının düzenlenmesi

sağlanabilir. Ayrıca farklı gereksinime sahip çocukların uyum süreçlerinin değerlendirilebilmesi adına daha fazla katılımcı ile farklı yöntemler kullanılarak nitel ve nicel araştırmalar gerçekleştirilmesi, ebeveyn okul yöneticileri gibi farklı paydaşlara ait görüşlerinde sürece dahil edilmesi önerilebilir.

Etik Kurul İzni

Bu araştırma Aksaray Üniversitesi İnsan Araştırmaları Etik Kurulu' nun 26.08.2021 tarih ve 2021/06-15 sayılı kararı ile alınan izinle yürütülmüştür.

Kaynakça

- Aksoy, F. (2018) Okul öncesi dönemdeki gelişimsel yetersizliği olan öğrencilerin sosyal beceri düzeyleri okula uyumlarını yordar mı? *Ondokuz Mayıs Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi* 37 (2), 91-105
- Altay, F. B. (2012) Okul öncesi kuruma (devlet – özel) devam eden çocukların sosyal yeterlik ve olumlu sosyal davranışları ile annelerinin ebeveynlik stilleri arasındaki ilişkiler. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri*, 12 (4) 2699-2718
- Altınkaynak – Özen, Ş. ve Akman, B. (2019). Okul öncesi dönemdeki çocukların okula uyum becerilerine anne baba tutumlarının etkisi. *Toplum ve Sosyal Hizmet*, 30 (1), 19-36
- Bağçeli – Karaman, P., Şen, T., Alataş, S. ve Tütüncü, B. (2018). Okul öncesi dönemde okula uyum sürecine ilişkin öğretmen görüşleri. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 18 (2), 681-701
- Bakkaloğlu H. ve Sucuoğlu, B. (2018). Okul öncesi sınıflardaki özel gereksinimli olan ve olmayan çocukların okula uyumları. *Elementary Education Online* 17 (2); 580-595
- Başaran, S., Gökmen, B. ve Akdağ, B. (2014) Okul öncesi öğrencilerin okula uyum sürecinde öğretmenlerin karşılaştığı sorunlar ve çözüm önerileri. *Uluslararası Türk Eğitim Bilimleri Dergisi* 2 (2); 197 – 223
- Betts, L. R., ve Rotenberg, K.J. (2007). A short form of the teacher rating scale of school adjustment. *Journal of Psychoeducational Assessment*, 25(2), 150-164.
- Birch, S. H., & Ladd, G. W. (1997). The teacher – child relationship and children' s early school adjustment. *Journal of School Psychology*, 35(1), 61-79
- Branson, D. M. ve Bingham, A. (2009). Using interagency collaboration to support family – centered transition practices. *Young Exceptional Children*, 12(3), 15-31.
- Bruns, D. A., ve Fowler, S. A. (2001). Transition is more than a change in services: The need for a multicultural perspective. Urbana – Champaign: University of Illinois, Early Childhood Research Institute on Culturally and Linguistically Appropriate Services, Accessed Date 12. 03.2019
- fBüyükoztürk, Ş., Kılıç-Çakmak, E., Akgün Ö.E., Karadeniz, Ş., Demirel, F. (2016). *Bilimsel Araştırma Yöntemleri*. (22.baskı). Pegem Yayıncılık.
- Canbulat, T. (2016) Kesintili zorunlu eğitimden etkilenen ilkokul birinci sınıf öğrencilerinin okula uyum ve okula hazır bulunuşluk düzeylerinin değerlendirilmesi. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 25 (4) 1573 – 1586.
- Cowan P. ve Cowan . (2014). The role of parents in children' s school transition. *Encyclopedia on early childhood deveelopment*.
- Creswell, J. W. (2013). *Qualitative inquiry and research design: Choosing among five approaches* (3rd ed.). Thousand Oaks, CA: Sage.
- Çeliktürk, Z. (2011). İlköğretim birinci sınıfa uyum haftasına ilişkin öğretmen ve veli görüşleri. (*Yüksek Lisans Tezi*). *Anadolu Üniversitesi, Eskişehir*.

- Çepni, S. (2007). Araştırma ve proje çalışmalarına giriş (Gözden geçirilmiş baskı). Celepler Matbaacılık.
- Durak, T. (2011) Okul Öncesi Çocuk ve İlk Öğretmeni. Nobel Yayınları.
- Gülay – Olegman, H.& Sarıkaya – Erten, H. (2013). Okul öncesi eğitimi almış çocukların okula uyum düzeylerinin 5-6 yaşta incelenmesi: iki yıllık boylamsal çalışma. *International Journal of Social Science*, 6(7), 417-434.
- Gülay, H. (2011) 5-6 Yaş grubu çocuklarda okula uyum ve akran ilişkileri. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 10(36), 1-10.
- Gündüz, H. B. ve Özarslan, N. (2017). Farklı yaş kategorilerinde ilkokula başlayan öğrencilerin okul olgunluğu ve öğretmen görüşlerine göre okula uyum problemleri. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 17 (1), 212-230.
- Haymes, L. K., Fowler S. A., & Cooper, A. Y. (1994) Assessing the transition and adjustment of preschoolers with special needs to an integrated program. *Journal of Early Intervention*, 18(2), 184-198.
- Işıklıoğlu – Erdoğan, N. ve Şimşek, Z. C. (2014). Birinci sınıfa başlayan çocukların, velilerin ve öğretmenlerin okula uyumlarının incelenmesi. *International Journal of New Trends in Arts, Sports & Science Education* 3 (2), 62-70.
- Kotil, Ç. (2010). Okul öncesi eğitim kurumuna yeni başlayan 5 yaş çocukların sosyal duygusal uyum düzeylerine annenin ebeveyn öz yeterlik algısı ile okul beklentilerine uyum düzeyinin etkisi. (Doktora tezi). *Marmara Üniversitesi, İstanbul*.
- Ladd, G. W. (1990). Having friends, keeping friends, making friends and being liked by peers in the classroom: Predictors of children's early school adjustment? *Child Development*, 61, 1081-1100.
- McIntyre, L. L., Blacher, J., & Baker, B. L. (2006). The transition to school: adaptation in young children with and without intellectual disability. *Journal of Intellectual Disability Research*, 50(5), 349-361.
- Miles, M. B., & Huberman, A. M. (1994). *Qualitative Data Analysis: An Expanded Sourcebook*. Thousand Oaks: CA: Sage Publications.
- Ogelman, H. G., Önder, A., Seçer, Z. Ve Erten, H. (2013). Anne tutumlarının 5-6 yaş çocuklarının sosyal becerilerini ve okula uyumlarını yordayıcı etkisi. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 29, 143-152.
- Oktay, A. (2000). *Yaşamın Sihirli Yılları: Okulöncesi Dönem*. Eplison Yayınları.
- Oktay, A. ve Polat – Unutkan, Ö. (2005). İlköğretime hazır oluş ve okul öncesi eğitimle ilköğretimin karşılaştırılması. *Erken çocuklukta gelişim ve eğitimde yeni yaklaşımlar* içinde. M. Sevinç (Ed.) (s. 145-155). Morpa Kültür Yayınları.
- Önder, A., ve Gülay, H. (2010). 5-6 yaş çocukları için okula uyum öğretmen değerlendirme ölçeği'nin güvenilirlik ve geçerlik çalışması. *International Online Journal of Educational Sciences*, 2(1), 204-224.
- Özen – Altınkaynak, Ş. ve Akman, B. (2019). Okul öncesi dönemdeki çocukların okula uyum becerilerine anne baba tutumlarının etkisi. *Toplum ve Sosyal Hizmet* 30(1), 19-36.
- Salıcı – Ahioglu, Ş. (2006). Öğretmen ve veli görüşlerine göre farklı sosyoekonomik düzeydeki ailelerin ilköğretim birinci sınıf öğrencilerinin okuma yazma sürecini etkileme biçiminin değerlendirilmesi. (Yüksek lisans tezi). *Çukurova Üniversitesi, Adana*.
- Seven, S. (2011). Okula uyum öğretmen değerlendirmesi ölçeği'nin geliştirilmesi, *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi* 9 (1), 29-42.
- Sucuoğlu, B., ve Özokçu, O. (2005). Kaynaştırma öğrencilerinin sosyal becerilerinin değerlendirilmesi. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Özel Eğitim Dergisi*, 6 (1), 41-57.
- Welsch D. M., ve Zimmer D. M. (2008). After school supervision and children's cognitive achievement. *The B.E. Journal of Economic Analysis & Policy*.

- Yalçın, V. (2016). Okul öncesi dönem çocuklarının okula uyum süreci ile ebeveynlerinin çocuk yetiştirme tutumları arasındaki ilişki. (*Yüksek lisans tezi*). *Anadolu Üniversitesi*, Eskişehir.
- Yalman, D. (2007). İlköğretim okulu yöneticilerinin, birinci sınıf öğretmenlerinin, ana sınıfı öğretmenlerinin ve okul öncesi eğitim almış birinci sınıf öğrencilerinin okul öncesi eğitimden ilköğretime geçişte yaşanan uyum sorunlarıyla ilgili görüşleri. (*Yüksek Lisans Tezi*). *Marmara Üniversitesi*, İstanbul.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2016). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri* (10. Baskı). Seçkin Yayıncılık
- Yoleri, S. (2014). The effects of age, gender and temperament traits on school adjustment for preschool children. *E-International Journal of Educational Research*, 5(2), 54 – 66.
- Yörükoğlu, A. (2010). *Çocuk Ruh Sağlığı*. Özgür Yayıncılık.
- Zupancic, M., ve Kavcic, T. (2011). Factor of social adjustment to school: child' s personality, family and pre-school. *Early Child Development and Care*, 181 (4), 493-504.